

Rozhovor s doc. Ing. Davidem Stránským, Ph.D., vedoucím Katedry vodního hospodářství obcí Fakulty stavební ČVUT v Praze

Před šesti lety doc. David Stránský v časopise *Priorita* hovořil o tom, že propojením srážkové vody a zeleně může město získat „levnou klimatizaci“. Od té doby se téma hospodaření s vodou ve městech posunulo nejen v legislativě a technologiích, ale také v přístupu veřejnosti a samospráv. Jak dnes vidí vývoj v této oblasti, kam směřuje výzkum na Katedře vodního hospodářství obcí ČVUT a co považuje za klíč k udržitelnému městskému prostředí? Na to jsme se zeptali v následujícím rozhovoru.

Pane docente, můžete se, prosím, ohlédnout za svými profesními začátky? Co vás přivedlo k oboru vodního hospodářství a proč jste se rozhodl věnovat právě této oblasti?

Když se ohlédnu zpět, vidím, že to do značné míry bylo rodinné předurčení. Táta učil vodu na královéhradecké průmyslovce a později pracoval v místních vodovodech a kanalizacích. Vodohospodářství se věnoval i strýc a dva bratraci.

Na chvíli jsem sice uvažoval o IT, ale na ČVUT mě přesvědčili vyučující, kteří mi ukázali, jak rozmanitá a smysluplná je práce s vodou. A také to, že v tomto oboru je – a ještě dlouho bude – potřeba vykonat mnoho práce, abychom se přiblížili světovým standardům.

Co považujete za největší posun nebo úspěch v oblasti výzkumu a výuky na vaší katedře?

Ve výuce určitě modernizaci obsahu všech předmětů. Snažíme se je přizpůsobovat aktuálním trendům a tomu, co studenti skutečně potřebují pro budoucí práci. Zveme řadu odborníků z praxe, aby se studenty sdíleli své zkušenosti.

Za zásadní ale považuji změnu v přístupu k výuce. Učíme studenty vnímat vodu ne jako izolovanou technickou disciplínu, ale jako součást společnosti, krajiny a městského prostředí. Chceme, aby chápali souvislosti a odpovědnost, která je s jejich rozhodnutími spojená.

Ve výzkumu se daří zejména v oblasti hospodaření s dešťovou vodou, recyklace vod, optimalizace čistíren či využití tepla z odpadních vod. Výstupem jsou metodiky, software, patenty, zkrátka věci, které mají blízko k praktickému použití. A o to se dlouhodobě snažíme.

Když se ohlédnete zpět, jak se vyvíjel zájem studentů o vodohospodářskou tematiku? Zaznamenáváte větší zájem o udržitelná řešení nebo tzv. modro-zelenou infrastrukturu?

Studentů je dnes celkově méně, na náš obor přichází zhruba pětina počtu, který býval obvyklý na přelomu milénia. Ale o to větší zájem vidím u těch, kteří vodu studovat chtějí. Často jsou motivovanější, více se ptají a po škole v oboru zůstávají.

Mezi studenty silně roste zájem o udržitelnost včetně problematiky modro-zelené infrastruktury. Zhruba třetina kvalifikačních prací na katedře je právě na toto téma. A velmi mě těší, že modro-zelenou infrastrukturu učíme i na Fakultě architektury ČVUT, protože spolupráce vodohospodářů a krajinářských architektů je pro dobrý výsledek naprosto zásadní.

Jaké projekty nebo iniciativy vás v posledních letech nejvíce profesně naplňovaly?

Dlouhodobě mě naplňuje práce na různých dokumentech spojených s hospodařením se srážkovými vodami a modro-zelenou infrastrukturou – od prvních úprav legislativy přes normy a metodiky až po dnešní pomoc obcím při nastavování vlastních standardů a rozhodovacích procesů. To všechno byla a je naplňující a někdy i dobrodružná cesta.

A pak jsou projekty, kde se podařilo propojit profesi s osobní zálibou v historii, třeba studie modro-zelené infrastruktury pro národní kulturní památku Vyšehrad, natáčení videí o vodě ve Strahovském klášteře nebo práce pro dejvický kampus. Ty mě bavily obzvlášť.

V roce 2019 jste v rozhovoru pro časopis *Priorita* hovořil o „levné klimatizaci měst“ – tedy o využívání srážkových vod a zeleně k ochlazování urbanizovaného prostředí. Kam se toto téma od té doby posunulo?

V oblasti městského plánování je šest let poměrně krátká doba. Ale když se podívám na horizont dvou desetiletí, vývoj je jednoznačný.

Hospodaření s dešťovou vodou začínalo na přelomu tisíciletí jako čistě vodohospodářské téma, které se postupně začalo propojovat se zelení, krajinou a adaptačními opatřeními. Dnes už je toto propojení běžnou součástí diskuze i návrhů.

To zásadní je změna způsobu uvažování. Dříve jsme museli dlouze vysvětlovat, proč má smysl vodu v území zadržovat a využívat. Dnes se obce ptají spíš na to, jak to udělat co nejlépe. A to je ohromný posun.

A zpětně vzato jsme možná právě kolem roku 2019 přešli z fáze, kdy jsme „tlačili káru do kopce“, do fáze, kdy už jede sama. A naším úkolem je teď hlavně dávat pozor, aby nesjížděla z cesty.

Jak vnímáte dnešní situaci v hospodaření s dešťovými vodami v českých městech? Vidíte v poslední době konkrétní změny v myšlení municipalit?

Velmi pozitivně. Obce mnohem více než dříve chápou, že práce s dešťovou vodou není jen ekonomická úvaha, nýbrž otázka kvality života v budoucnosti.

Větší města si už vytvářejí vlastní standardy hospodaření se srážkovou vodou a snaží se lépe koordinovat rozhodovací procesy napříč odbory a městskými organizacemi. Menší obce zase častěji žádají o konzultace a aktivně hledají řešení, která jsou pro jejich podmínky realistická. To je vývoj, který bych před deseti lety nečekal.

Co podle vás brzdí širší uplatnění modro-zelených opatření v praxi – legislativa, finance, nebo spíš nedostatek odvahy?

Je to určitě směs více faktorů.

Velkým legislativním tématem je výjimka ze zpoplatnění srážkových vod vypouštěných do kanalizace pro veřejnou potřebu. Týká se většiny producentů a snižuje ekonomickou motivaci k zavádění modro-zelené infrastruktury.

Dále panuje obecný předpoklad, že modro-zelené řešení je často nákladnější než konvenční řešení, tedy pokud posuzujeme jen přímé náklady na stavbu. Měli bychom se ale naučit započítávat i benefity: snížení škod při extrémních jevech, zlepšení mikroklimatu, zdraví obyvatel. Pokud se na celý problém podíváme komplexně, ekonomika může vypadat úplně jinak.

Někdy také chybí ochota vystoupit ze zaběhlých postupů. Je snazší hledat důvody, proč něco nejde, než možnosti, jak by to jít mohlo. Ale i tady se situace postupně zlepšuje, a to díky mezioborové spolupráci, která je stále běžnější.

V posledních letech se hodně mluví o klimatické odolnosti měst. Jakou roli v tom podle vás může hrát voda – a vodohospodáři?

Zásadní. V období sucha jde o zajištění dostatku kvalitní vody, v období srážkových extrémů o prevenci záplav a podstatná je též ochrana jakosti vod. A velmi důležitá je i mikroklimatická funkce – propojení odtoku dešťové vody se zelení dokáže snížit teplotu v ulicích a zpříjemnit městské prostředí.

Je to velmi komplexní záležitost, protože musíme pro město zajišťovat všechny tyto funkce a zároveň víme, že vybudování klimaticky odolného města nejde udělat naráz, ale postupnými kroky spojenými s přirozenou obnovou měst. Je to běh na dlouhou trať, na mnoho let či desetiletí, a o to důležitější je začít hned, byť malými a dobře promyšlenými kroky. Práce pro vodohospodáře tedy bude víc než dost.

Jak se díváte na spolupráci mezi akademickou sférou a praxí – daří se vám přenášet výstupy výzkumu do reálných projektů?

Částečně ano. Především prostřednictvím metodik, norem a různých výpočtových pomůcek, které pomáhají nastavovat efektivní postupy návrhu, stavby a provozu. Problém je v tom, že jsou někdy vnímány spíše jako překážka zaběhlých řešení, a zavádění novinek vyžaduje mnoho vysvětlování a osvěty. Na to však bohužel nemáme velké kapacity, i když nám hodně pomáhá Asociace pro vodu České republiky i další profesní organizace.

Zároveň se snažíme tyto novinky implementovat i do různých reálných stavebních projektů, ale to probíhá spíše na vyžádání ze strany zadavatele nebo zpracovatele.

A kdybychom to vzali naopak – inspirují vás problémy z praxe při směřování výuky a výzkumu?

Vnímám to jako nekončící cyklus: výzkum přináší nové poznatky, ty se aplikují v reálných projektech, z nich přichází zpětná vazba a ta zase ovlivní další výzkum i výuku. Nemyslím, že bychom někdy mohli říct, že jsme „u cíle“. Právě to, že se náš obor vyvíjí spolu s potřebami společnosti, je na něm krásné.

Jak relaxujete po náročných dnech, kdy se zabýváte tak komplexními tématy?

Chodím do práce i z práce pěšky. Je to jednoduchý způsob, jak si srovnat myšlenky a začít i uzavřít pracovní den. A často při chůzi přicházejí nejlepší nápady.

O víkendech se snažím utéct do přírody, vyčistit si hlavu a trochu meditovat. Ticho a pohyb v krajině jsou pro mě nejúčinnější odpočinek.

Máte nějaké osobní motto nebo zásadu, kterou se řídíte v práci i v životě?

Mám hned čtyři a pocházejí z knihy Miguela Ángela Ruize *Čtyři dohody*: nehřeš slovem, neber si nic osobně, nevytvářej si domněnky a dělej vše tak, jak nejlépe dovedeš. Není snadné je dodržovat, ale když se to daří, člověk večer usíná s čistým svědomím – a to je pro mě důležitý životní princip.

Kdybyste měl poradit studentům nebo mladým odborníkům, kteří se chtějí věnovat vodnímu hospodářství, co byste jim vzkázal?

Možná si jinde vydělají více peněz, ale ve vodě najdou obor, který se stane součástí jejich života. Voda je fascinující svět a zároveň základ našeho přežití. Když se na ni podíváte blíže, práce se promění v koníček a časem možná i v poslání. A dodal bych i myšlenku Paula Coelho „Celé město se může přestěhovat, ale studna ne“.

Co byste si přál, aby bylo jinak ve vztahu české společnosti k vodě a krajině?

Abychom si uvědomili, že „životní prostředí“ není abstraktní pojem, ale prostor, ve kterém žijeme, nejen my jako lidé, ale i všechny další bytosti. Nemůžeme se bez něj obejít. To neznamená, že ho nemůžeme využívat, ale dělejme to s respektem a s ohledem na (ne)vratnost toho, co děláme.

Závěrem mi dovolu osobní otázku. Jaký je váš sen nebo cíl, který byste si rád profesně splnil?

Svoji profesní cestu vnímám jako dlouhodobý proces. Nesnažím se stanovovat si velké cíle, spíš každý den udělat to, co je potřeba. A přeji si, aby po naší generaci zůstalo něco, na co mohou další navázat, ne co budou muset opravovat.

Ale jeden dávný sen jsem si vlastně splnil. Když jsem v roce 1999 poprvé navštívil největší konferenci v našem oboru v Sydney, říkal jsem si, že by jednou bylo krásné uspořádat ji v Praze. A v roce 2017 se nám to (spolu s Ivanou Kabelkovou a Vojtou Barešem) podařilo. Když si vzpomenu na 700 účastníků a skvělou atmosféru, dodnes se mi vracejí příjemné vzpomínky.

Dnes na to navazujeme bienální konferencí CzWA v Litomyšli, a to je možná ten skutečný cíl do budoucna: vytvářet prostor, kde se odborná komunita může setkávat, volně diskutovat a dál rozvíjet náš obor.

Pane docente, děkuji vám za rozhovor i poskytnuté fotografie.

Ing. Josef Nistler

Rozhovor vznikl v rámci přípravy únorového čísla časopisu VTEI. Naším cílem bylo navázat na předchozí diskuzi z roku 2019 a zmapovat, jak se téma hospodaření s vodou ve městech proměnilo v čase – v odborné, akademické i lidské rovině (poznámka redakce).

doc. Ing. David Stránský, Ph.D.

Doc. Ing. David Stránský, Ph.D., se narodil v roce 1972 v Hradci Králové. Vystudoval Fakultu stavební ČVUT, obor Vodní stavby a vodní hospodářství se zaměřením na vodní hospodářství obcí. Od roku 1998 pracoval v Laboratoři ekologických rizik městského odvodnění v oblasti spolehlivosti stokových sítí, modelování srážkoodtokových procesů v urbanizovaných územích a vlivu městského odvodnění na životní prostředí. Od roku 2005 pracuje na Katedře vodního hospodářství obcí Fakulty stavební ČVUT (dříve Katedra zdravotního a ekologického hospodářství) a specializuje se zejména na hospodaření s dešťovou vodou a modro-zelenou infrastrukturu. Od roku 2016 katedru vede. Podílel se na realizaci řady grantových úkolů TA ČR, GA ČR, MŠMT a EU, spolupracuje se státní správou a samosprávou, publikuje v domácích i zahraničních odborných časopisech. Od roku 2013 je předsedou Asociace pro vodu ČR (CzWA).